

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING MA'MURIY NAZORATDA
TURGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASHDA TEZKOR-QIDIRUV
XIZMATI BILAN HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH**

Shoyqulov Javohir Begzod o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20693795>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada profilaktika inspektorlarining jazoni ijro etish muassasalaridan ozod etilgan va ma'muriy nazoratga olingan shaxslar bilan ishlash faoliyati hamda bu jarayonda tezkor-qidiruv xizmati (TQX) bilan o'zaro hamkorligini takomillashtirish masalalari kompleks tahlil qilingan. Ma'muriy nazoratdagi shaxslar tomonidan retsdiv (qayta) jinoyatlar sodir etilishining oldini olishda oshkora profilaktik nazorat va yashirin tezkor-qidiruv tadbirlarining uyg'unligi ilmiy asoslangan. Axborot almashinuvi jarayonidagi idoraviy to'siqlar ochib berilib, ularni raqamli platformalar orqali hal etish yo'llari yoritilgan. AQSh, Buyuk Britaniya (MAPPA tizimi) va Janubiy Koreya politsiyasining probatsiya hamda tezkor xizmatlari o'rtasidagi hamkorlik bo'yicha ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, O'zbekiston milliy qonunchiligi va idoraviy amaliyotini takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ma'muriy nazorat, profilaktika inspektori, tezkor-qidiruv xizmati, retsdiv jinoyat, axborot almashinuvi, MAPPA tizimi, elektron bilaguzuk, xorij tajribasi, jamoat xavfsizligi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ деятельности инспекторов профилактики по работе с лицами, освобожденными из учреждений исполнения наказаний и взятыми под административный надзор, а также вопросы совершенствования их взаимодействия с оперативно-розыскной службой (ОРС). Научно обоснована гармония гласного профилактического

Contact: 99 826 99 56

контроля и негласных оперативно-розыскных мероприятий в предупреждении совершения рецидивных преступлений поднадзорными лицами. Раскрыты ведомственные барьеры в процессе обмена информацией и пути их решения через цифровые платформы. Изучен передовой зарубежный опыт взаимодействия служб пробации и оперативных подразделений полиции США, Великобритании (система MAPPA) и Южной Кореи, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства и ведомственной практики Узбекистана.

Ключевые слова: административный надзор, инспектор профилактики, оперативно-розыскная служба, рецидивная преступность, обмен информацией, система MAPPA, электронный браслет, зарубежный опыт, общественная безопасность.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the activities of prevention inspectors working with persons released from penal institutions and placed under administrative supervision, as well as issues of improving their cooperation with the operational-search service (OSS). The harmony of overt preventive control and covert operational-search measures in preventing the commission of recidivist crimes by supervised persons is scientifically substantiated. Departmental barriers in the information exchange process are revealed, and ways to solve them through digital platforms are highlighted. The advanced foreign experience of cooperation between probation services and operational police units in the USA, the UK (MAPPA system), and South Korea was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation and departmental practice of Uzbekistan.

Keywords: administrative supervision, prevention inspector, operational-search service, recidivist crime, information exchange, MAPPA system, electronic bracelet, foreign experience, public safety.

Jamiyat xavfsizligini ta'minlashda jazoni ijro etish muassasalaridan (JIEM) ozod qilingan, og'ir va o'ta og'ir jinoyatlarni sodir etgan, yoxud qamoqxonada tuzalish yo'liga kirmagan shaxslar ustidan qat'iy nazorat o'rnatish davlatning eng muhim vazifalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining "Jazolarni ijro etish muassasalaridan bo'shatilgan shaxslar ustidan ma'muriy nazorat to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, bunday shaxslarning xulq-atvori ustidan doimiy kuzatuv olib borish va ularga nisbatan qator cheklovlar (tunda uydan chiqmaslik, ma'lum joylarga bormaslik) o'rnatish bevosita hududiy profilaktika inspektorlari (PI) zimmasiga yuklatilgan.

Biroq kriminologik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, ma'muriy nazoratda turgan shaxslar orasida retsdiv (qayta) jinoyat sodir etish ko'rsatkichlari hamon saqlanib qolmoqda. Jinoyat olami bilan aloqani uzmagani, professional jinoiy ko'nikmalarga ega bo'lgan bu shaxslar bilan ishlashda faqatgina profilaktika inspektorining oshkora nazorati (uyiga borib tekshirish, suhbatlashish) yetarli emas. Bu yerda yashirin jinoyatlarni fosh etishga ixtisoslashgan Tezkor-qidiruv xizmati (TQX) ning yordami va ikki xizmat o'rtasidagi uzviy hamkorlik suv va havodek zarur.

Ma'muriy nazoratdagi shaxs ikki xil hayot kechirishi mumkin: kunduzi profilaktika inspektori uchun "qonunga itoatkor fuqaro" bo'lib ko'rinsa, yashirincha o'zining jinoiy aloqalarini tiklayotgan bo'lishi mumkin. Bu xavfni bartaraf etish uchun PI va TQX quyidagi taktik yo'nalishlarda ma'lumot almashishi shart:

Oshkora va yashirin axborotning uyg'unligi: Profilaktika inspektori shaxsning yashash tarzi, oilaviy ahvoli, ish joyi va xulq-atvoridagi tashqi o'zgarishlarni (masalan, kutilmaganda boyib ketishi, uyiga notanish shaxslarning tez-tez kelib turishi) biladi. TQX xodimi esa o'zining maxfiy hamkorlari (agenturasi) orqali ushbu shaxsning jinoiy guruhlar bilan aloqasi, niyatlari haqida yashirin axborotga ega bo'ladi. Agar PI va TQX ushbu ikki ma'lumotni o'zaro birlashtirsa (sinxronizatsiya qilsa), jinoyat tayyorgarlik bosqichidayoq fosh etiladi.

Cheklovlarni buzishdagi tezkor reaksiya: Agar ma'muriy nazoratdagi shaxs tungi vaqtda yashash joyida bo'lmasa (cheklovni buzsa), profilaktika inspektori buni shunchaki ma'muriy huquqbuzarlik sifatida qabul qilib, ertasi kuni bayonnoma rasmiylashtirishi bilan cheklanmasligi kerak. Tungi vaqtda yo'qlik — bu shaxsning ayni shu daqiqada qayerdadir o'g'rilik, bosqinchilik yoki boshqa og'ir jinoyat sodir etayotgan bo'lishi ehtimolini anglatadi. Bunday holatda PI zudlik bilan TQX xodimini xabardor qilishi va shaxsni issiq izidan topish choralari ko'rishi hamkorlikning asosiy talabidir.

Bugungi kunda amaliyotda uchrayotgan eng katta muammo — bu idoraviy "axborot yakkalanib qolishi" (silos) muammosidir. Profilaktika inspektorlari o'z hujjatlarini (profilaktik yig'majildlarni) "E-Profilaktika" yoki "E-Ma'muriy ish" tizimida yuritadi. Biroq tezkor xodimlarning ko'pincha ushbu kundalik ma'lumotlar bazasiga to'g'ridan-to'g'ri va tezkor kirish imkoniyati cheklangan yoki bu ish rasmiy so'rov xatlari orqali amalga oshiriladi.

Qog'oz ko'rinishidagi axborot almashinuvi tezkorlikni o'ldiradi. Retsidivist bilan ishlashda soat emas, daqiqalar muhim ahamiyatga ega. PI va TQX faqat qandaydir jinoyat sodir bo'lgandan keyingina birgalikda ishlashni boshlaydi, aslida esa hamkorlik shaxs ma'muriy nazoratga olingan birinchi kundanoq muntazam ravishda olib borilishi zarur.

Xavf darajasi yuqori bo'lgan shaxslarni nazorat qilishda ilg'or xorijiy davlatlar idoralararo hamkorlikning mukammal modellarini yaratgan:

Buyuk Britaniya (MAPPA tizimi): Buyuk Britaniyada qamoqdan chiqqan og'ir jinoyatchilar ustidan nazorat o'rnatish uchun MAPPA (Multi-Agency Public Protection Arrangements — Ko'p idoraviy jamoat xavfsizligi kelishuvi) tizimi ishlaydi. Bu tizimda Probatsiya xizmati (bizdagi profilaktika inspektori ekvivalenti), Politsiya detektivlari (TQX) va qamoqxona xizmati yagona guruh bo'lib ishlaydi. Ular nazoratdagi shaxsning harakatini haftalik muhokama qilib, agar uning xavflilik darajasi oshganini sezishsa, unga nisbatan yashirin kuzatuvni darhol kuchaytiradilar.

Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh): AQShda ma'muriy nazorat (Parole) ofitserlari va hududiy politsiya detektivlari o'rtasida yagona ochiq radio-aloqa va ma'lumotlar bazasi mavjud. "Parole officer" nazoratdagi shaxsning uyiga tekshirishga borganda, detektivlarga kerakli bo'lgan ma'lumotlarni (uyida qanday qurol borligi, qanday avtomobil turgani) yig'ib keladi, chunki uning sud hukmi bilan xonadonga to'siqsiz kirish huquqi bor.

Janubiy Koreya: Raqamli monitoring yetakchisi bo'lgan Janubiy Koreyada og'ir jinoyat sodir etib chiqqan barcha shaxslarga majburiy GPS-bilaguzuk (Electronic tagging) taqiladi. Ushbu bilaguzukning lokatsiyasi bir vaqtning o'zida ham hududiy profilaktika ofitseriga, ham tezkor-qidiruv markaziga real vaqtda (24/7) ko'rinib turadi. Agar shaxs jinoyat sodir etilgan kriminogen hududga yaqinlashsa, ikkala xizmatga ham "Qizil signal" (Alert) keladi.

Profilaktika inspektorlari hamda tezkor-qidiruv xizmati xodimlarining ma'muriy nazoratdagi shaxslar bilan ishlashdagi hamkorligini yangi sifat bosqichiga olib chiqish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, IIV yagona axborot tizimi doirasida PI va TQX xodimlari uchun umumiy bo'lgan **"E-Ma'muriy nazorat — Retsidiv"** maxsus integratsion elektron modulini ishga tushirish. Bunda PI tomonidan nazoratdagi shaxs bo'yicha kiritilgan har bir o'zgarish (yashash joyini o'zgartirishi, tungi vaqtda uyda yo'qligi) tezkor xodimning planshetiga avtomatik ravishda onlayn xabarnoma bo'lib borishini ta'minlash.

Ikkinchidan, Buyuk Britaniyaning MAPPA tizimi tajribasidan kelib chiqib, har bir tuman (shahar) IIBlarida profilaktika inspektori, jinoyat qidiruv xodimi va probatsiya xodimidan iborat **"Xavfni baholash bo'yicha tezkor-profilaktik guruh"** tuzish. Nazoratdagi shaxsning xulq-atvori har oyda ushbu uchlik tomonidan baholanib, agar retsidiv xavfi baland deb topilsa, unga nisbatan qonun doirasida faol tezkor-qidiruv tadbirlari (kuzatuv) belgilash amaliyotini joriy etish.

Uchinchidan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchiligiga ma'muriy nazorat qoidalarini qasddan va muntazam buzayotgan hamda o'ta og'ir jinoyatlar uchun sudlanib chiqqan shaxslarga nisbatan sud ajrimi asosida **GPS-trekerli elektron bilaguzuklarni taqish** majburiyatini kiritish. Bu hududiy inspektorni ham, tezkor xodimni ham qog'ozbozlik va quruq oyoq mehnatidan xalos etadi.

Xulosa qilib aytganda, jinoyatchilik profilaktikasi va jinoyat qidiruvi bir tananing ikki qo'lidir. Ma'muriy nazoratdagi professional kriminogen qatlam bilan ishlashda bu ikki xizmat o'z axboroti va taktik imkoniyatlarini birlashtirsagina, ko'chalarda xavfsizlik ta'minlanadi va fuqarolarning tinchligi ishonchli himoya qilinadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining "Jazolarni ijro etish muassasalaridan bo'shatilgan shaxslar ustidan ma'muriy nazorat to'g'risida"gi Qonuni. 02.04.2019 yildagi O'RQ-532-son.
2. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. 14.05.2014 yildagi O'RQ-371-son.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Masharipov T., Fayzullayev D. "Tezkor-qidiruv taktikasi va jinoyatlarni fosh etishning zamonaviy muammolari". – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Kemshall, H. "Multi-Agency Public Protection Arrangements (MAPPA) and the Management of High-Risk Offenders in the UK". Journal of Police Studies, 2011.
7. Petersilia, J. "When Prisoners Come Home: Parole and Prisoner Reentry" (USA Parole and Police collaboration). Oxford University Press, 2003.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

8. Lee, H., & Kim, J. "Electronic Monitoring and Recidivism Prevention: The South Korean Experience". Asian Journal of Criminology, 2021.

Contact: 99 826 99 56

